

Riječ uredništva

Krajem ove godine, u studenome i prosincu, navršuje se devet desetljeća jedne od najvažnijih prijelomnica u europskoj i svjetskoj, ali i u našoj nacionalnoj povijesti. »Godina 1918.« obilježuje kraj I. svjetskog rata i političke i državnopravne promjene koje su na razvitak hrvatskoga društva odlučno utjecale gotovo čitavo jedno stoljeće, a i te kako se osjećaju i danas.

Koji su sve čimbenici utjecali na takav ishod? Danas je na to pitanje zasigurno lakše odgovoriti nego u doba kad su se ti događaji zbivali, ali i onda je, još u toku rata, bilo ljudi koji su, temeljem vlastite analize dostupnih im činjenica, upozoravali bar na neka od najvažnijih pitanja, zabrinuti za budućnost svoga naroda. Jedan od njih bio je i dr. Ivo Pilar. Odlučili smo stoga u rubrici *Prilozi* pretiskati njegovu raspravu »Svjetski rat i Hrvati. Pokus orientacije hrvatskoga naroda još prije svršetka rata«, objavljenu prvi put g. 1915. pod pseudonimom i cenzurirane, pa potom i u drugom izdanju, 1917. Razlog objave je u tome što je nedostatno poznata široj kulturnoj javnosti. Istodobno je to i Pilarov rad koji ni znanstveno nije valoriziran, a to neosporno zavređuje, pa se nadamo da će ponovna objava potaknuti suvremene ocjene o njemu.

U rubrici *Rasprave* pozornost vam skrećemo na još jednu »ratnu« temu, ovoga puta vremenski blisku: iako se u radovima o velikosrpskoj ratnoj agresiji protiv Hrvatske i Bosne i Hercegovine početkom 90-tih godina prošloga stoljeća nikada nije mogla izbjeći *demografska sastavnica*, tek je ovom studijom Anđelka Akrapa problem zahvaćen cjelovito, pa se raspad SFR Jugoslavije prikazuje i analizira u demografskom kontekstu, kojim se pristupom moglo doći do uvjerljive spoznaje o pravom karakteru velikosrpske agresije odnosno njezinim kratkoročnim i dugoročnim ciljevima. Rasprava ujedno donosi i temeljitu, minucioznu kritiku literature objavljene u Srbiji, kojom se — sa stajališta velikosrpske državne ideje — agresija nastojala opravdati. Takvim pristupom istodobno je postalo jasno kako je i ovdje riječ o posljedicama *preokreta* do kojega je došlo g. 1918. osnivanjem prve zajedničke južnoslavenske države. Niz provjerenih i nesumnjivih demografskih podataka kojima je potkrijepljena ova rasprava čini njene zaključke važnim prinosom razumijevanju svega onoga što se tada dogodilo, ali i omogućuje bolji i jasniji uvid u aktualnu situaciju.

I u ovom broju objavljujemo redovite rubrike *Ocjena/Prikaza* vrijednih novih izdanja, te *Kroniku*.

U Zagrebu, listopada 2008.